

ÖZBEK TÜRKÇESİYLE TÜRKİYE TÜRKÇESİ ARASINDA BİÇİMSEL EŞ DEĞERLER VE TÜRKİYE TÜRKÇESİNİN AKRABA TOPLULUKLARA ÖĞRETİMİ

The Stylistic Equivalents Between the Uzbeki Turkish and Turkey Turkish and the Teaching of Turkey Turkish to the Relative Turkic Communities

Mustafa ÇETİN*

Öz: Türkçenin, dünya üzerinde farklı adlarla anılan birçok lehçesi yaşamaktadır. Yapılan araştırmalarla bu lehçelerin pekçok ortak yönünün varlığı ortaya konulmuştur. Günümüzde teknolojik gelişmeler, sosyal ve siyasi değişiklikler Türkçenin lehçelerini konuşan toplumları birbirine yakınlaştırmıştır. Bu yakınlaşma sürecinde Türkiye Cumhuriyeti daha aktif bir entegrasyon politikası takip etmektedir. Bunun en önemli ayağını Türkiye Türkçesinin akraba topluluklara öğretilmesi oluşturmaktadır. Türkçenin lehçeleri yakınlaştıkça büyük benzerliklerin yanında küçük farklılıkların da bulunduğu anlaşılmıştır. Farklılık olarak görülen konulardan biri de biçimsel eş değerlik konusudur. Biçimsel eş değerlilik, dillerdeki eş sesliliğe benzemekle birlikte eş seslilik (eş adlılık), biçimsel eş değerlik olarak görülmemektedir. Çünkü eş seslilik bir dilin kendi içindeki bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Biçimsel eş değerlik ise tarihsel süreci ilgilendiren, dildeki biçim ve içerik değişmelerinin neticesinde oluşmaktadır. Türk lehçeleri arasında iletişimi zorlaştıran biçimsel eş değerler, özellikle Türkiye Türkçesinin akraba topluluklara öğretiminde aşılması gereken bir engeldir. Dil öğretimi sürecinde öğrenci tutumlarını, aktarma çalışmalarını ve iletişimi olumsuz etkilemektedir. Bu çalışmada Türkçenin lehçeleri arasındaki biçimsel eş değerler ve özellikle Türkiye Türkçesinin Özbek Türklerine öğretimi sürecinde biçimsel eş değerlerin öğretimiyle ilgili karşılaşılan problemler üzerinde durulacaktır.

Anahtar kelimeler: Türkiye Türkçesi, Özbek Türkçesi, biçimsel eş değerlilik, Türkçe öğretimi, Çağdaş Türk lehçeleri.

Abstract: Turkish has a lot of dialects called by different names. In the researches done, these dialects were set forth to have many common aspects. The technological developments, the social and political changes in our days made the Turkic communities speaking the dialects of Turkish closer to each other. During this process of getting closer to each other, the Republic of Turkey has been following a more active integration policy. The most important aspect of it is constituted by teaching Turkey Turkish to the Relative Communities. The more the dialects got closer to each other, the more it was found out that there are also minute differences besides similarities. One of the

* Yrd. Doç. Dr. International Burch University, Eğitim Fakültesi.

subjects seen as a difference is stylistic equivalent one. Though the stylistic equivalent sounds like homonymy, the homonymy is seen as stylistic equivalence. Because the homonymy is evaluated as a phenomenon in a language itself. On the other hand, the stylistic equivalence comes into existence as a result of the changes in the content and style in the language which concerns the historical process. The stylistic equivalents rendering the communication among the Turkic dialects difficult is particularly a handicap which needs to be overcome in the teaching of Turkey Turkish to the Relative Communities. It influences the communication and the transfer studies negatively and the attitudes of the students in the process of language teaching. In this study, the problems encountered related to teaching of the stylistic equivalents in the process of teaching the Turkey Turkish to the Uzbek will be elaborated.

Keywords: Turkey Turkish, Uzbek Turkish, stylistic equivalence, the teaching of Turkish, contemporary Turkish dialects.

GİRİŞ

Türkçe dünyada en çok konuşulan ve geniş coğrafyaya yayılmış dillerdendir. Ancak, siyasi ve coğrafik sebeplerle Türkçe konuşan halklar belli bir süre birbirinden tecrid edilmiş olarak yaşamak zorunda kalmışlardır. Özellikle doksanlı yıllarda Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bu ayrılık son buldu denilebilir. Evet, Türkçenin ve Türkçe konuşan halkların bugün de ciddi iletişim sıkıntıları bulunmaktadır. Ama bugün bu sıkıntılar daha rahat aşılabiliyor görünmektedir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla her alanda ilişkilerimiz başlamıştır. Başlayan ilişkilerin sürdürülmesi ve geliştirilmesi birbirimizle anlaşmamıza bağlıdır. Bunun ise yegane aracı dildir. Onun için öncelikle Çağdaş Türk lehçelerinin öğretimi ve öğrenimi ön plana çıkmıştır. Özellikle Türkiye Türkçesinin akraba topluluklara öğretimi meselesine önem verilmiştir. Bu bağlamda Türk Cumhuriyetlerinde eğitim öğretim kurumları açılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin ve özel teşebbüsün açtığı okullarda Türkiye Türkçesi öğretilmiştir. 1993 - 1994 yıllarında Özbekistan'da yirminin üzerinde orta dereceli okul açılmıştır. Bunun dışında akraba topluluklardan binlerce öğrenciye Türkiye'de eğitim öğretim imkanı sağlanmıştır. Aynı dönemlerde bütün Türk dünyasında Türkiye Türkçesinin öğretildiği orta öğretim ve yüksek öğretim kurumları açılmıştır.

Biçimsel eş değerler bütün diller arasında görülmektedir. Ancak, akraba diller arasında biçimsel eş değerlerin daha yaygın olduğu anlaşılmıştır. Biçimsel eş değerlik, Mustafa Uğurlu'nun belirttiği tam eş değerlik düşüncesinden kaynaklanmaktadır: "Tam eş değerlik"; kaynak anlaşma birliğinde bir kelimenin bütünüyle, yani ses, düz anlam, çağrışım, metin türüne uygunluk, kullanım şekli vb. yönlerden, "hedef anlaşma birliği"nde bir eş değerinin ("formale, denotative, konnotative, textnormative, pragmatische usw. Äquivalenz") olmasıyla mümkündür (Uğurlu, 2004:21). Biçimsel eş değerlik bir çeviri terimi olarak bilinmekte ve kullanılmaktadır. Çeviride biçimsel eş değerlik, çevirilen metnin bire bir kelimesi kelimesine tercüme edilmesidir. Bu durum

çeviride metni anlatım değeri açısından ya da biçimsel açıdan düşünmektir. Biçimsel eş değerlik adlandırması bir terim önerisi olarak ele alınmıştır. Çünkü, çevirideki biçimsel eş değer bakış açısıyla araştırmaya konu olan biçimsel eş değerlik örtüşmektedir. Dil göstergelerinin iki temel yönü olan anlatım (gösteren) ile içerik (gösterilen) (Kıran, Z.; Kıran, A., 2006:131) düzlemlerinden anlatım düzleminin eş değer olduğu yapılar, eğer eşzamanlı yöntemle incelendiğinde eşselliği ifade ederken artzamanlı yöntemle incelendiğinde biçimsel eş değerleri akla getirmektedir.

Özbekistan'da doksanlı yılların sonunda Türkiye Türkçesi dersleri verdiğim süreçte biçimsel eş değerlerin iletişimde bazen engeller oluşturduğuna şahit olunmuştur. Biçimsel eş değerlilik araştırmalarda “yalancı eş değer” terimiyle yürütülmektedir. Yapılan çalışmalardan hareketle “yalancı eş değer” den, iki lehçe arasında sesteş olup da anlam bakımından tamamen farklı olan kelimelerin kastedildiğini anlıyoruz. Bu tür kelimeler, araştırmacılarca “yalancı eş değerler”, “sahte karşılıklar”, “sözde denkteşler”, “tam yalancı eş değer kelimeler”, “yalancı eş değerlik” ve “aldatıcı kelimeler”, gibi isimlerle karşılanmıştır (Ersoy, 2007:61). Yalancı eş değer; iki ayrı dilde veya bir dilin iki ayrı lehçesinde yer alan bir kelimenin köken, yazılış ve söylenişlerinin aynı, anlamlarının ayrı olmasıdır. Bu terim yerine *sahte karşılıklar*, *sözde denkteşler* gibi terimler de kullanılabilir. Eş değer (İng. equivalent) (Ar. muadil); yapı ve köken bakımından birbirine denk olan, eşit olan demektir (Akbaba, 2007:151). Yapısalcı yaklaşım dille ilgili ön yargıları reddetmektedir. Gerçekten dilde bu tarz adlandırmalarda da olsa olumsuz değer atfetmek dile karşı bir ön yargı geliştirmektir. Dolayısı ile “yalancı eş değer, sahte karşılıklar, sözde denkteşler” adlandırmaları olumsuz bir değer taşımaktadır. Onun için “biçimsel eş değer” adlandırması hem konunun ruhuna hem de bilimsel bakış açısına daha uygun düşüğü düşünülmektedir.

Dillerde “Yalancı eş değer” düşüncesi ve adlandırmasının, “eş değer” düşüncesi ve adlandırmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Eş değerlik, diller arasında kavramların biçim ve muhteva açısından denk olmasıdır. Tam eş değerlik diye tarif edebileceğimiz bu eş değerliğe nadiren rastlanmaktadır. Bu durum ancak akraba diller arasında görülmektedir. Akraba dillerle ilgili bu algı öncelikle biçimsel eş değerliği akla getirmektedir. Başka bir ifadeyle eş değerlik öncelikle biçimsel açıdan düşünülmektedir. Biçimsel açıdan eş değerlik sağlayan bazı kavramlar muhteva (içerik) açısından farklı anlamları ifade etmektedir. İşte bu durumda biçimsel eş değerlik ortaya çıkmaktadır. Biçimsel eş değerlik konusu bazen sesteşlikle (eş adlılık) karıştırılmaktadır. Oysa Araştırmaların bazılarında “biçimsel eş değerlik”lerle ilgili olarak “Sesteş” teriminin kullanılması doğru bulunmamaktadır. “Sesteş”lik bir dilin sözcükleri için kullanılabilir. Ancak, diller arasında kullanılmasının, yanlış değerlendirmelere sebep olacağı düşünülmektedir. Zira dillerin şekillenmesinde mekanın ve zamanın etkisi büyüktür. “Eş zamanlı ve eş mekanlı bir durum olan eş selliğin sadece bir dilin tabiatını (bağlamını) yansıtması beklenir (Tokatlı, 2004:142).

Türkiye Türkçesinin akraba topluluklara öğretimini biçimi ya da Türkiye Türkçesi dışındaki Türk dillerinin adlandırılması önemli bir konudur. Bu konuda ciddi tartışmalar bulunmaktadır. Çağdaş Türk lehçelerinin her birine farklı bir dildir diyen yaklaşımın yanında hayır bunlar Türkçenin şiveleri veya lehçeleridir diyen görüşler mevcuttur. “Bugün bir yazı diline sahip Türk lehçesi sayısı yirmi civarındadır. Eski Sovyet bilim adamları tarafından hazırlanan “Türk Dilleri” isimli kitapta 39 Türk dili (bunların 15’i eski, 24’ü çağdaş diller) yer almaktadır (bkz. Tyurkskiye yazıki, 1997). Sovyet bilim adamları ve hatta bugünkü halefleri bunları lehçe değil, dil olarak kabul etmektedir. Türkiye’de ise hâlâ isimlendirme konusunda tam bir anlaşma sağlanmış değildir. Türkiye’de bunlara “lehçe” denmesi gerektiğini savunanlar yanında “dil” denmesi gerektiğini savunanlar da bulunmaktadır. Bu tartışmalarda kullanılan temel dayanak karşılıklı anlaşılabilirliktir. Karşılıklı anlaşılabilirlik de ne yazık ki bir iletişim aracının dil mi lehçe mi olduğuna karar vermede kesin bir sonuç sunmamaktadır. Dil, lehçe, şive, ağız terimlerinin tanımlarından hareket ederek bu meselenin çözümüne kavuşturulması zor gözüküyor. Burlak-Starostin de bu konudaki tutarsızlıkları “Leksik-istatistik tecrübe göstermektedir ki bu tür dil akrabalığında % 75–85 ve daha fazla leksik örtüşme vardır. Bu tür akrabalıkları belirli (bilinen) akrabalıklar olarak isimlendireceğiz. Şunu da belirtmek gerekir ki diyalektler ve belirli akraba diller arasındaki sınır aşınmış, sosyal ve politik faktörlerin etkisine maruz kalmıştır: doğrusu, leksik-istatistik yöntem açısından çağdaş Çin diyalektleri, daha çok farklı dillerden oluşmaktadırlar; Rumen ve Moldova (veya Fars ve Tacik) tipinde ise tamamen karşılıklı anlaşabilen diyalektler farklı diller olarak kabul edilmektedir.” (<http://www.zazaki.net/haber/neden-turk-dilleri-degil-turk-lehceleri-diyoruz>). Burada politik kaygılar önemli yer tutmaktadır. İlminskiy, Türkler için açılan Rus okullarında, Rusçanın yanı sıra her Türk kabilesinin kullandığı lehçeyi, Rus alfabesinde, ayrı bir dil gibi öğretmeyi teklif etmiş ve bu teklifi de Rus Eğitim Bakanlığına kabul ettirmişti. Sonunda, Sovyetler, İslâm ve Türk kültürlerinden uzak tutacağı ümidiyle Lâtin alfabesinin Türk Cumhuriyetlerinde kullanılmasına karar verdi. Her Türk lehçesini ayrı lisanlar gibi geliştirecek şekilde bu lâtin alfabesi tanzim edilerek, Rusçanın yanı sıra, eğitim dili olarak Özbekistan, Kazakistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Azerbaycan ve Tataristan (Başkirt) Sovyet Sosyalist Cumhuriyetlerinde kullanılmaya başlandı. Türk lehçelerine girmiş İslâmî terimler ile Türkiye Türkçesinden geçen terimler atılarak yerlerine Rusça terimler ve istilahlar yerleştirilmesine karar verildi. Bilhassa siyasî, ekonomik, ilmi ve teknik terimlerin Rusça olması mecburiyeti getirildi. Ayrıca, Türk lehçelerinin de birbirlerinden kelime almamaları temin edilerek, ileride, lehçeleri tamamen müstakil birer dil haline getirme çalışmalarına başlandı (<http://www.zazaki.net/haber/neden-turk-dilleri-degil-turk-lehceleri-diyoruz>). Bu tartışmaları bir yana bırakacak olursak bizce Türk şiveleri veya lehçeleri yaklaşımı doğru bulunmaktadır.

Türkiye Türkçesini öğrenen ve öğretenler açısından akla şöyle bir soru gelmektedir: Türkiye Türkçesi akraba topluluklara ya da Türkçenin farklı lehçelerini konuşan halklara ikinci dil mantığıyla mı yoksa ana dili mantığıyla mı öğretilmelidir? Türkiye Türkçesinin akraba topluluklara öğretiminde bir yabancı dil gibi değil, temel söz varlığı %89 oranında örtüşen (Karaca, 2011:1384) bir akraba dil olarak öğretilmelidir. En azından iki lehçede söz varlığının bir parçası olan biçimsel eş değerler dikkate alındığında ikinci dil mantığıyla öğretilmemesi gerektiği düşünülmektedir. Mevcut dil öğretim araçlarında Türkiye Türkçesinin ikinci dil olarak öğretimini ön gören bir yaklaşım hakimdir. Ancak, Türkçenin lehçeleri arasında özellikle biçimsel eş değerlik açısından önemli derecede unsurun varlığı göze çarpmaktadır. Biçimsel eş değerlerin varlığı ve çokluğu tarihi süreçte ortaya çıkan dildeki farklılık olarak değerlendirilmekle birlikte akrabalığın da bir göstergesi sayılmaktadır. Özellikle Türkçe için zaman içerisinde coğrafi, siyasi ve başka farklılıklar biçimsel eş değerlerin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Dolayısı ile biçimsel eş değerler Türkiye Türkçesinin akraba topluluklara öğretiminde göz önünde bulundurulmalıdır. Hazırlanan ders araçlarında bunlar dikkate alınmalıdır. Araç-gereçlerde hedef kitleye bunlar farklılık değil; ortaklık, akrabalık ve müştereklik göstergesi unsurlar olarak verilmelidir. Çünkü bu unsurlar biçimsel bir ortaklık oluşturmaktadır.

TÜRKİYE TÜRKÇESİ VE ÖZBEK TÜRKÇESİ ARASINDAKİ BİÇİMSEL EŞ DEĞERLER

Biçimsel eş değerlilik dillerin farklılıkları gibi görünse de temelde diller arasındaki benzerlikler olarak değerlendirilebilir. En azından anlatım düzleminde bir benzerlik ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte bu tür unsurlar bize dillerde bir ayrışmanın ipuçlarını da vermektedir. Akraba diller arasındaki bu ayrışma daha çok ilgi çekmektedir. Çünkü bu unsurlar, işin başında hep kuvvetle “eş değer” olarak düşünülmüştür. Türkiye Türkçesinin öğretiminde karşılaşılan engellerin birçoğunun temelinde de bu düşünce yatmaktadır.

Biçimsel eş değerleri konusuyla ilgili olarak farklı başlıklar ve farklı terimlerle doğrudan ya da dolaylı olarak çalışanlar arasında Ahmet B. Ercilasun, Asker Resulov, Ayşe İlker, Fatma Özkan, Mustafa Uğurlu, Ahmet Karadoğan, Hüseyin Yıldırım, Fatih Kirişçiöğlü, Dilek Ergönenç Akbaba, Feyzi Ersoy ve Seyitnazar Arnazarov gibi isimler yer almaktadır (Yıldız, 2009:612).

Biçimsel eş değerlerin oluşma sebepleri olarak:

1. Çok anlamlılığın yol açtığı biçimsel eş değerlik,
2. Ses değişmelerinin yol açtığı biçimsel eş değerlik,

Alıntı şekillerin yol açtığı biçimsel eş değerlik (Tokatlı, 2004:142) şeklinde belirtilmektedir. Ses değişmelerine bağlı biçimsel eş değerlerle ilgili olarak Eski Türkçede kelime başındaki t'ler sonradan Batı Türkçesinde yerlerini d'ye bırakmışlardır (Ergin, 2009:78). Örneğin; (TT) değ-: bir nesneye dokunmak, (ÖT) teğ-: kızlar için evlenmek anlamında kullanılmaktadır. Hanife Alkan Lehçeler Arası Aktarmalarda Yalancı Eş Değerler Sorunu (Türkiye Türkçesi-Özbek Türkçesi-Yeni Uygur Türkçesi Fiil Örneği) adlı çalışmasında “Özbek Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasında 54, Yeni Uygur Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasında 75 yalancı eş değerli fiil tespit edilmiş ve bu fiillerin anlam farklarına dikkat çekilmiştir.” demektedir (Alkan, 2012:686). Biçimsel eş değerlerle ilgili olarak anlam daralması, anlam genişlemesi, tamamen başka anlama geçiş, anlam iyileşmesi, anlam kötüleşmesi, anlam genelleşmesi gibi anlam değişimleri yaşanmıştır. Yani, sözcüğün anlatım düzleminde değişiklik olmamış, ancak içerik (kavram) düzleminde değişim yaşanmıştır. Örneğin “yavuz” sözcüğü Türkiye Türkçesinde anlam iyileşmesine uğramıştır, aynı biçimsel eş değer Özbek Türkçesinde kötü anlamıyla kullanılmaktadır.

Fatma Özkan, Bugünkü Türk Lehçelerindeki İletişimi Zorlaştıran Kelimeler başlıklı makalesinde biçimsel eş değerleri Türk lehçeleri arasında iletişimi zorlaştıran kelimeler olarak ele almış, bir kısmı aynı kökten gelen bu kelimelerin değişik lehçelerde farklı anlamlar kazandığını ifade etmiştir (Akbaba, 2007:153). Türkiye Türkçesinin akraba topluluklara öğretimi sırasında lehçeler arasındaki benzerlik ve farklılıkların bilinmesi önemli görülmektedir. Kimi Türk lehçelerinde (Özbek Türkçesinde) bugün de “düşmek” sözcüğü “inmek” anlamındadır. Konuşan “düşeceğim!” dediği anda dinleyen düşmek işaretinin “inmek” anlamında olduğunu bilmezse korkup telaşlanabilir (Aksan, 2009:46).

Biçimsel eş değerler lehçeler arasındaki farklılıkların ipuçlarıdır. Bu unsurları bilmek dil öğreneni ve öğreteni daha dikkatli davranmaya zorlayacaktır. Biçimsel eş değerler Türkçenin öğretimi sırasında sık sık karşımıza çıkmaktadır. Türkiye Türkçesi ile hedef dil olan Özbek Türkçesi arasında bu unsurlardan bol miktarda bulunmaktadır. Biçimsel eş değerler, Türkçeyi öğretirken ve öğrenirken kaynak dil ya da hedef dil hakkında bazı ön yargıların geliştirilmesine ve bazı hataların yapılmasına sebep olmaktadır. Burada kısaca Özbek Türkçesinden ve Türkiye Türkçesinden biçimsel eş değerlere örnekler verilecektir.

ÖZBEK TÜRKÇESİ VE TÜRKİYE TÜRKÇESİNDEN BİÇİMSEL EŞ DEĞER ÖRNEKLERİ

ÖZBEK TÜRKÇESİNDEN ÖRNEKLER Son: Sayı, Miktar (O□TUQ/325)	TÜRKİYE TÜRKÇESİNDEN ÖRNEKLER San: 1. Ün, şan, şöhret 2. Ünvan, saygı veya belirtme sözü (TDK/TS/1695)
Asil: Taze, saf, saygın, tür (O□TUQ/328)	Asil: 1. soylu, 2. yüksek duygu ile yapılan, 3. bir görevin asıl sahibi (TDK/TS/ 129)
Atama: Terim (O□TUQ/ 328)	Atama: Atamak işi, tayin (TDK/TS/ 140)
Axlat: Pislik, necaset (O□TUQ/ 329)	Ahlat: 1. Güllüklere, kendi kendine yetişen, üzerine armut aşılana ağaç, 2. bu ağacın yemişi. 3. Argoda, kaba adam, yol iz bilmez. 4. Bir karışım içindeki parçalar, öğeler. Beden yapısının temelini oluşturan öğeler. (TDK/TS/44)
Bekâr : İşsiz (O□TUQ /330)	Bekâr: Evlenmemiş kimse. (TDK/TS/ 233)
İflos : Kirli, pis, bulanık (O□TUQ /333)	İflas: Borçlarını ödeyemediği mahkeme kararı ile tespit ve ilan olunan iş adamının durumu, batkı, batıklılık. (TDK/TS/ 938)
Pul: Para (O□TUQ /337)	Pul: 1. Posta parası karşılığı mektuplara, damga resmi karşılığı kağıtlara yapıştırılan, basılı küçük kağıt parçası. 2. Bazı giysilerde süs olarak kullanılan parlak, incecik genellikle metal levhacık eski akçeden, 3. Esk. küçük metal para. (TDK/TS/ 1631)
Soya: Gölge (O□TUQ/ 339)	Saya: Farsça sayeden söyleyiş farklılığına dayanan ve halk ağızlarında yaşayan bir sözcük olduğu düşünülmektedir. 1. Farsçası saye olan sözcüğün anlamı gölgedir. Mecazi anlamı ise koruma ve yardım anlamındadır. Saya ise: Ayakkabının yumuşak olan üst bölümü. 2. Hlk. Gebe koyunların karnındaki yavru yüz günlük olduğunda çobanların yaptığı tören. 3. Hlk. Yayla ve kırlarda hayvanlar için yapılan üstü örtülü yer. Daha çok bu anlamıyla kullanılmaktadır. (TDK/TS/ 1713)
İltimos: Rica, istek, yalvarma (O□TUQ /337)	İltimas: Haksız yere, yaşa ve kurallara uymaksızın, kayırma, arka çıkma, mecazi anlamı birine herhangi bir konuda öncelik ve ayrıcalık tanıma. (TDK/TS/ 960)

Ortiq: Fazla, ziyade (O□TUQ/ 337)	Artık: 1.İçildikten, yenildikten veya kullanıldıktan sonra geriye kalan. 2.Daha çok , daha fazla. 3.Bundan böyle, sonra, yeter. 4.Kalan veya artan bölüm. (TDK/TS/ 125)
Ozmoq: Zayıflamak (O□TUQ /337)	Azmak: 1.Taşkınlıkta ileri gitmek, kötülüğünü arttırmak. 2.Deniz, ırmak vb. Kabarmak, taşmak. 3.Yara, hastalık etkili ve tehlikeli duruma gelmek. (TDK/TS/ 168)
Piyoda: Yaya, yürüyerek (O□TUQ /337)	Piyade: 1.Yaya olarak savaşan askerlerin oluşturduğu sınıf. 2.Bu sınıftan oluşan asker. 3. Bir çift kürekle yönetilen bir tür hafif kayak. 4.Eski yaya (TDK/TS/ 1612)
Qol: Elle birlikte kolun tamamı (ÖT). Özbek Türkçesinde daha çok el olarak kullanımı yaygındır.	Kol: İnsan vücudunda omuz başından parmak uçlarına kadar uzanan bölüm (TDK/TS/ 1197)
Taqdir: Kısmet, kader, alın yazısı (O□TUQ/ 340)	Takdir: 1.Beğenme, beğenip belirtme, değer verme. 2.Bir şeyin değerini, önemini gerekliliğini anlama. 3.Takdirname. 4.Değer biçme, 5.Tanrının uygun görmesi, tanrının isteği. Kader (TDK/TS/ 1888)
Toza: Temiz, saf, pak (O□TUQ/ 340)	Taze: 1.Bozulmamış, bayatlamamış olan. 2.Dinç, yıpranmamış, yorulmamış olan. 3.Kuru olmayan, körpe, kurunun karşıtı. (TDK/TS/ 1925)
Xat: Mektup (O□TUQ/ 341)	Hat: 1.Çizgi, 2.yazı, 3.ulaşım, 4.ulaşım sağlayan bir taşıtın uğradığı yerlerin, bütünü, yol, gerçek, 5.Elektrik akımı taşıyan tel veya kablo sistemi. (TDK/TS/ 856)
Tekin: Fiyat olarak hiçbir şey talep etmeyen, bedava, parasız (ÖT).	Tekin: 1.Boş, içinde kimse bulunmayan, 2.Uğurlu olan, 3.Kendisinde doğaüstü güç olduğu sanılan, uğursuz, 4.Eski Türklerde bir babanın taşınmaz mallarının mirasçısı olan en küçük oğlu (TT).
Bobo: Babanın babası (ÖT)	Baba: 1.Çocuğun dünyaya gelmesine etken olan erkek. 2. Çocuğu olmuş erkek, peder.
Dovul: güçlü boran (O□TUQ/ 366)	Davul: Büyük ve enlice bir kasnağın iki yanına deri çekilerek yapılan tokmak ve değnekle çalınan çalgı, bateri (TDK/TS/ 477)
Uz-: Güçlü bir şekilde çekerek bir bütünden koparmak, ayırmak, bölmek, kesmek (O□TIL/II/266)	Üzmek: 1. Üzüntü vermek. 2. Bir şeyi gerip çekerek gevşetmek, sürterek aşındırmak. (TDK/TS/ 2070)

<p>Tutun: Bir şey yandığında ortaya çıkan duman (O□TIL/II/234)</p>	<p>Tütün: 1. Patlıcangillerden, birleşiminde nikotin bulunan, otsu bir bitki. 2. Bu bitkinin kurutulup kıyılarak sigara biçiminde veya pipoyla içilen yaprağı. (TDK/TS/ 2023)</p>
<p>Tur-: Ayaklar üzerinde dik vaziyette durmak, dikilmek. 2. Ayağa kalkmak (O□TIL/II/226)</p>	<p>Durmak: 1. Hareketsiz durumda olmak. 2. İşlemez olmak, çalışmamak. 3. Bir yerde bir süre oyalanmak, eğlenmek. 4. Dinmek, kesilmek. 5. Beklemek, dikilmek. (TDK/TS/ 577)</p>
<p>To□n: Önü açık uzun üst milli elbisesi, çapan (O□TIL/II/249)</p>	<p>Don, Ton: 1. Giysi. 2. Vücudun belden aşağısına giyilen uzun veya kısa iç giysisi. 3. Hava sıcaklığının sıfırdan aşağı düşmesi ile suların buz tutması. 4. At kılının rengi. (TDK/TS/ 559)</p>
<p>Top-: Bulmak, müjdeli haber alıp gelmek. 2. Araştırma, gözlem neticesinde bir şey keşfetmek, yeni bir kapı aralamak (O□TIL/II/204)</p>	<p>Tapmak: 1. Tanrı'ya kulluk etme işi. Herhangi bir şeyi "Tanrı" diye tanımak. 3. Tutku ile sevmek, bağlanmak. (TDK/TS/ 1904)</p>
<p>Tort-: Bir yerinden tutup kendine doğru çekmek ya da çekmeye çalışmak (O□TIL/II/207)</p>	<p>Tartmak: 1. Bir şeyin birim cinsten ağırlığını bulmak. 2. Bir şeyi avuç içinde sallayarak ağırlığını kestirmeye çalışmak. 3. Binik hayvanlarının dizginlerini çekmek. 4. Bir şeyin bütün sonuçlarını düşünmek, hesap etmek. 5. Dikkatle incelemek, değer biçmek. (TDK/TS/ 1910)</p>
<p>Sig□in-: Allah'a kullukta bulunmak, ibadet etmek, tapınmak (O□TIL/II/59)</p>	<p>Sığınmak: 1. tehlikelerden kaçarak güvenilir bir yere çekilmek. 2. Korunmak amacıyla bir yere veya birine başvurmak, başkalarının yardım ve korumasına ihtiyaç duymak. 3. Genellikle siyasi sebeplerle kendi ülkesinden kaçıp başka ülkeye gitmek, iltica etmek. 4. Güvenmek, yardım istemek veya ummak. (TDK/TS/ 1749)</p>
<p>Sumak: Beşiğe yatırılan bebeğin sidiğini saksıya yönlendiren, tahliye eden bir esbab (O□TIL/II/84)</p>	<p>Sumak: 1. Bir çeşit bitki, somak. (TDK/TS/ 1790)</p>
<p>So□y-: Öldürmek, boğazlamak. 2. sevmek, hoşlanmak (O□TIL/II/95)</p>	<p>Soymak: 1. Bir şeyin üzerinden kabuk, deri, zar vb. ni çıkarmak. 2. Birinin giysilerini çıkarmak. 3. Birinin üstünde, yanında ve ya bir yerde bulunan şeyleri çalarak götürmek. (TDK/TS/ 1798)</p>

<p>So□k-: Kötü sözlerle kavga etmek, hakaret etmek (O□TIL/II/96)</p>	<p>Sökmek: 1. Bir şeyi bulunduğu yerden kuvvet kullanarak veya gevşeterek çıkarmak, çekip ayırmak. 2. Kurulmuş bir şeyi parçalarına ayırmak. 3. Rüzgar, sel, akarsu, bir şeyi yerinden çıkarmak, götürmek. 4. Geçip gitmeye engel olan zorlukları atlatmak. 5. Karışık bir yazıyı okumak. 6. Balgam vb.nin çıkması, akmasını kolaylaştırmak. 7. Ayırmak, uzaklaştırmak. 8. Örülmüş, dikilmiş şeyin, örgüsünü veya dikişini ayırmak. 9. Okuyabilme becerisini kazanmak. (TDK/TS/ 1799)</p>
<p>Sindir-: Taş kırmak, ekmek bölmek, parçalamak (O□TIL/II/51)</p>	<p>Sindirmek: 1. Sinmesini sağlamak veya sinmesine sebep olmak. 2. Yenilen besin maddesini sindirim siteminde gereken değişikliklere uğratarak kana karışabilir hale getirmek, hazmetmek. 3. Kendine mal etmek, anlayışla karşılayıp benimsemek. (TDK/TS/ 1771)</p>
<p>Qalin:Nikahta damat tarafının geline verdiği para ve mal, başlık parası (O□TIL/II/545)</p>	<p>Kalın: 1. Cisimlerde uzunluk ve genişlik dışında üçüncü boyutu çok olan. 2. Enli ve gür. 3. Yoğun, akıcılığı az. (TDK/TS/ 1045)</p>
<p>O□t-: Bir nesnenin içinden, üstünden, yanından yürüyerek, uçarak, yüzerek geçmek (O□TIL/II/521)</p>	<p>Ötmek: 1. Kuş veya böcekler, değişik tonda ses çıkarmak. 2. Herhangi bir nesnenin sürekli ses çıkarması. 3. Üflemeli çalgıların ses çıkarması. 4. Anlamsız, boş konuşmak. (TDK/TS/ 1551)</p>
<p>Kut-:Planlanan nesne ya da şahsın ortaya çıkışını, gelişini veya ortaya çıkışını ümit etmek, bunu düşünerek bir süre bir yerde beklemek, paylamak (O□TIL/II/408)</p>	<p>Gütmek: 1.hayvan veya hayvan sürüsünü önüne katıp otlatarak sürmek. 2. Bir düşüncüyü, duyguyu veya ilkeyi gerçekleştirmeye çalışmak. 3. Bir kimseyi veya topluluğu kendi düşüncesi ve amacı doğrultusunda yönetmek, sevk ve idare etmek. (TDK/TS/ 816)</p>
<p>Kelish-:Kendi arasında anlaşarak bir fikre gelmek, anlaşmak (O□TIL/II/377)</p>	<p>Gelişmek: 1. Büyüyüp boy atmak, yetişmek, neşvünema bulmak. 2. İlerlemek, olgunlaşmak, genişlemek, inkişaf etmek. 3. Şişmanlamak. (TDK/TS/ 743)</p>
<p>Boy: Dünyalık bakımından zengin olan, mal varlığı bakımından çok varlıklı olan, zengin (O□TIL/II/126)</p>	<p>Bay: 1. Parası, malı çok olan, zengin kimse. 2. Erkeklerin ad ve soyadlarının önüne getirilen saygı sözü. (TDK/TS/225)</p>
<p>Ata-:Ad vermek, isim koymak, adlandırmak (O□TIL/II/61)</p>	<p>Atamak: 1. Birini bir göreve getirmek, tayin etmek. (TDK/TS/ 140)</p>

İzla-: Bir şeyin ardından gitmek, sormak, aramak (O□TIL/II/316)	İzlemek: 1. Birinin veya bir şeyin arkasından gitmek. 2. Zaman, süre, sıra bakımından gelmek, arkasından gelmek, arkasında olmak. 3. Bir olayın gelişimin gözden geçirmek. 4. Eğlenmek, görmek, öğrenmek için bakmak. 5. Belirli bir yönde gitmek. 6. Bir şeye uymak. 7. Herhangi bir olayla ilgilenmek. (TDK/TS/ 1010.)
Kavak: Çürüme neticesinde bir şeyin içinde oluşan boşluk (O□TIL/II/357)	Kavak: Söğütgillerden, sulak bölgelerde yetişen, boyu bazı türlerinde 30-40 metreye kadar çıkan, kerestesinden faydalanılan uzun boylu bir ağaç (TDK/TS/1109)

Özbek Türkçesiyle Türkiye Türkçesi arasındaki Biçimsel Eş Değerleri ortaya çıkaran sebepler köken birliği olan sözcüklerde çok anlamlılıktan kaynaklanmaktadır. Ayrıca, ses değişmelerinin sebep olduğu biçimsel eş değerlik de önemlidir. Özbek Türkçesinde kelime başlarındaki t'lerin Türkiye Türkçesinde çoğunlukla d- olması, k'lerin ise g- olması (Ercilasun, 2011:166) biçimsel eş değerlerin artmasına sebep olmuştur. Bu iki özellik de köken birliği olan sözcüklerde görülmektedir. Bir diğer biçimsel eş değerliği hazırlayan sebep ise alıntı kelimelerdir.

BIÇİMSEL EŞ DEĞERLER VE TÜRKİYE TÜRKÇESİNİN AKRABA HALKLARA ÖĞRETİMİ

Dil öğretiminin dayandığı temel etkinlikler olarak okuma, yazma, konuşma, dinleme ve kaynak dille hedef dil arasında yapılan aktarma çalışmaları düşünülmektedir. Türkiye Türkçesinin Özbek Türkçesine öğretiminde, biçimsel eş değerlere bağlı olarak karşılaşılan problemler yukarıda belirtilen etkinlikler çerçevesinde ele alınacaktır.

1. Öğrenciler, biçimsel eş değer ifadelerine bakarak iki dilin aynı olduğunu düşünmektedir. Buna bağlı olarak biçimsel eş değerleri, eş değer unsurlar gibi değerlendirmekte, Türkiye Türkçesindeki bir unsuru kendi dilindeki değeriyle karıştırmaktadır. Ancak anlatım değerleri aynı olan unsurların içerik değerlerindeki farklılığı gördüklerinde Türkiye Türkçesiyle Özbek Türkçesinin farklılığına hükmetmektedirler. Bu duruma alışmaları öğretim etkinliği açısından biraz zaman almaktadır. Bu problemin aşılması için biçimsel eş değerlerin sözlükleri hazırlanmalı ve öğretimin başında öğrencilerin bunlardan haberdar olmaları sağlanmalıdır. Böylece, öğrencilerin öğretime hazır bulunuşluğu sağlanmış olacaktır. Burada öğrencilerin kaynak dil ile hedef dil hakkında olumlu ön yargılar geliştirmesi, ancak biçimsel eş değerlerin bunu kırması, öğrenci tutumları açısından düşünüldüğünde bir problem olarak görülmektedir.

2. Diller arasında yapılan aktarmalarda biçimsel eş değerleri öğrenciler kendi dilinin mantığıyla algılayarak bu unsurların aktarımında hatalar yapmaktadır. Fatih Kirişçioğlu'nun yaptığı bir çalışmada bu durum istatistiki olarak ortaya konulmuştur. Aktarmalarda yapılan hata yüzdelerinin en yükseği biçimsel eş değerlerle ilgili olduğu görülmüştür. Bu değer %20 olarak tespit edilmiştir. Dil öğretiminin tamamı düşünüldüğünde, özellikle ikinci dil öğrenimi açısından bu sürecin tatamamı bir aktarmadır. Aktarmalarda yapılan % 20 lik hata oranı yüksek bir orandır (Kirişçioğlu, 2006:31).

3. Dinleme derslerinde geçen biçimsel eş değerlerden dolayı yanlış anlamaların olduğu görülmektedir. Bu da dil öğretiminde gecikmelere neden olmaktadır. Bu olumsuzluğun aşılması adına öğretmen dinleteceği metinde geçen biçimsel eş değerleri önceden verip öğrencilerin dikkatlerini çekebilir. Bunun için biçimsel eş değer sözlüklerine ihtiyaç duyulmaktadır.

4. Konuşma etkinliklerinde öğrenciler biçimsel eş değerleri kullanırken Türkiye Türkçesindeki eş değerleri kendi ana dilindeki gibi, kendi ağız özellikleriyle sesletmektedir. Telaffuzlar da Özbek Türkçesinin ses ve telaffuz özelliklerine göre gerçekleşmektedir. Ayrıca, Özbek Türkçesinde “ı” ve “ü” vokallerinin yazı dilinde gösterilmemesi bu ünlülerden bir sesin bulunduğu Türkiye Türkçesine ait sözcüğün yanlış telaffuzuna sebep olmaktadır. Konuşmalarda geçen biçimsel eş değerlerin yanlış telaffuzu öğrenilen hedef dil Türkiye Türkçesinin müzikalitesini düşürmekte ve aksansız bir konuşmayı engellemektedir.

5. Dillerdeki tabu sözcüklerin olumsuz değer taşıdığı bilinmektedir. Biçimsel eş değerlerin bazıları da gerek Özbek Türkçesinde gerekse Türkiye Türkçesinde içerik düzlemi bakımından olumsuz değer taşıyabilmektedir. Türkçenin öğretiminde bu tür sözcükler Türkçeyi öğrenen kitle tarafından değersizleştirilmektedir. Biçimsel eş değerler açısından bakıldığında hedef kitle tarafından bunların kullanımdan düşürüldüğü görülmüştür. Dolayısı ile bu şekildeki biçimsel eş değerlerin kullanımı iletişimde problemlere sebep olabilmektedir.

6. Gelenek göreneklerin dile tesiri de biçimsel eş değerleri ortaya çıkarmaktadır. Özbek Türklerinde geleneklerinin gereği olarak insani ilişkilerde ikinci tekil şahısları “sen”in yerine her zaman “siz”le çağırmaları sen ve siz zamirlerinin içerik değeri açısından farklılığını ortaya koymaktadır. Bu da iletişim açısından bazen problem teşkil etmektedir. Türkiye Türkleri için “sen” ile çağırma daha samimi, yakın ve içten bulunurken Özbek Türkleri için sen öncelikle insanı değersizleştirme, itibarsızlaştırma ve hatta bazen hakaret aracı olarak kullanılmaktadır. Özbek Türkleri arasında ister büyük olsun isterse küçük olsun ikinci tekil şahıslar imkan ölçüsünde “siz”le çağırılmaktadır. Bu durum bir azizleme, değer verme ve saygı ifadesi olarak kullanılmaktadır.

Türkiye Türkçesinin akraba topluluklara öğretimi önemli görülmektedir. Türkiye Türkçesi ve Türkçenin diğer lehçelerinin öğretimi ve öğrenimi yaygınlaştırılmalı ve geliştirilmelidir. Çünkü birbirimizi ne kadar çok anlarsak akrabalık bağlarımızda o derece kuvvetlenecektir. Son yıllarda Türkçenin lehçeleri arasındaki öğretim ve öğrenim çalışmalarının ihmal edildiği veya buna gerekli ihtimamın gösterilmediği söylenebilir. Türk dünyası olarak bizim birbirimizi anlamamızın yolu sağlıklı diyalog kurmaktan geçmektedir. Bunun en önemli araçlarından biri Türkçenin akraba topluluklar arasında fonksiyonel öğretimi çalışmalarıdır. Bu çalışmalar Türkiye Türkçesinin akraba topluluklara öğretimi açısından iyi durumdadır. Türkiye dışından gelen akraba halklar bir şekilde Türkçeyi öğrenmekte ve bizi anlayabilmektedir. Ancak, bizim diğer Türk lehçelerini öğrenme ve öğretme konusunda sıkıntılarımız bulunmaktadır. Kurumsal açıdan bir eksikimiz bulunmamaktadır. Onlarca Çağdaş Türk Lehçeleri bölümlerimiz, bir o kadar Türk Dünyası Araştırmaları Enstitülerimiz açılmıştır. Ama buralarda Türkiye Türkçesi dışında bir Türk lehçesini dört dörtlük öğrenen uzman, akademisyen yetişmemektedir. Çağdaş Türk Lehçelerindeki farklı lehçelerin öğretimi pratikten uzak, ezbere dayalı ve sözlüksel nitelikli kaynaklarla yürütülmeye çalışılmaktadır. Bu kaynak eserler de yüz yıl önceki verilere dayanan güncellikten uzak hayali bilgiler sunmaktadır. Bunu nereden anlıyoruz? Bu bölümlerde verilen çağdaş Türk lehçeleri derslerinin ders içeriklerinde belirtilen kaynaklardan anlaşılacaktır. Ne yazık ki bu durum Türkiye Türkleri için Türk dünyası ve Çağdaş Türk Lehçelerine olan ilgiyi bitme noktasına getirmiştir. Doksanlı yıllarda iddialı söylemlerle açılan Çağdaş Türk Lehçeleri bölümleri kapanma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bu kurumlar çağdaş Yunus Emreler yetiştirerek Türk dünyasının birliğine ve dirliğine harç koymasına gerekirken Türkiye Cumhuriyetine- mevcut Türk dili ve edebiyatı bölümleri yetmiyormuş gibi- Türk dili ve edebiyatı öğretmenleri yetiştirmeyi hedeflemiş ve bize hedefinden sapmıştır. Geleneksel noktada Özellikle Türkiye Türklerine diğer Türk lehçelerinin öğretimi, öğretim programları ve öğretim amaçları gözden geçirilmelidir. Kendi dilimizi, kültürümüzü ve değerlerimizi iyi bilmek bize sağlam bir geçmiş aynı zamanda umuyoruz ki mutlu ve müreffeh bir gelecek sağlayacaktır. Bunun için Türk dünyası maddi ve manevi değerlere fazlasıyla sahiptir.

SONUÇ

Türk dünyası geniş bir coğrafyada yaşayan, geniş imkanları olan, dil, din, kültür ve gönül birliğiyle birbirine bağlı zengin bir coğrafyadır. Zaman içerisinde tabii ve suni bazı sebepler bu dünyanın fertlerini birbirine yabancılaştırmıştır. Bugün Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün vasiyeti doğrultusunda çalışmalıdır. Bu çalışmaların temelinde doğru iletişimin kurulması hayati öneme sahiptir. Bunun en etkili yolu dilimizin lehçeleri arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları bilmekten ve böylece ortak bir iletişim dili kurmaktan geçmektedir. Biçimsel eş değerler de bunun bir parçasıdır.

Biçimsel eş değerlerden kaynaklanan problemler biçimsel eş değerler sözlükleri hazırlanarak aşılabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, Türk lehçelerinin öğretiminde bol pratik yapmakla bu problemlerin üstesinden gelinilecektir.

Biçimsel eş değerler Türk dillerinin geçmişine ışık tutan ve birliğimizi kuvvetlendirecek dilsel verilerdir. Bunlar üzerine yapılacak çalışmalar dilimizin, tarihimizin ve kültürümüzün aydınlatılmasına hizmet edecektir. Biçimsel eş değerlerle ilgili bilimsel çalışmalar Türkçenin söz varlığının kaynakları üzerine fikir yürütmemize imkân sağlayacaktır. Onun için özellikle biçimsel eş değerlerle ilgili çalışmalara ağırlık verilmelidir.

Dilde terimlerin bilinçli olarak verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Onun için olumsuz değertaşdığı düşünülen “yalancı eş değer” terimi yerine “biçimsel eş değerlik” terimi kullanılmıştır. Bu aynı zamanda bir terim önerisi olarak değerlendirilebilir.

Bugün, Türk dünyasının birliği ve dirliği sağlaması için doğru ve sağlıklı iletişim kurması gerekmektedir. Onun için Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihin kendine yüklediği misyon ve sorumluluğu gereği Türkiye Türkçesini diğer akraba topluluklara öğrettiği kadar kendi insanlarına da diğer lehçeleri öğretmeli, kendi çağdaş Radlofflarını yetiştirmelidir. Bunun yolu diğer Türk lehçelerini dört dörtlük öğrenmiş insanlarla açılacaktır.

İletişimde en önemli mesele muhatapların birbirini doğru anlamasıdır. Yanlış anlamaya sebep olan biçimsel eş değerler öğretimde öğrencilere doğru anlatılmalıdır. Bunu gerçekleştirmeye dönük araçlar hazırlanmalı ve buna uygun programlar geliştirilmelidir. Mutlaka ziyaretler artırılmalı ve ilişkilerimiz daha fazla geliştirilmelidir.

KISALTMALAR:

Yararlanılan Eserler ve Diğer Kısaltmalar:

OZTUQ : Ozbek Tilidan Universal Qo'llanma

OZTIL: Ozbek Tilinig Izohli Lug'ati

TDK/TS: Türk Dil Kurumu/ Türkçe Sözlük

ÖT:Özbek Türkçesi

TT : Türkiye Türkçesi

KAYNAKLAR

- ALKAN, H. (2012), Lehçeler Arası Aktarmalarda Yalancı Eş Değerler Sorunu (Türkiye Türkçesi-Özbek Türkçesi-Yeni Uygur Türkçesi Fiil Örneği) Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 7/4, Fall 2012, p. 671-688, ANKARA.
- AKSAN, D., (2009), Her Yönüyle Dil, TDK, Ankara.
- ERCİLASUN, Ahmet B., (2011) : Türk Dünyası Üzerine İncelemeler, ilâveli III. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara.
- ERGIN, M. E., (2009), Türk Dili, Bayrak yayınları, Ankara.
- ERGÖNENÇ, D. A., (2007), “Nogay Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değerler”, Bilig; Yaz, 2007. Sayı:42, sayfalar:151-176.
- ERSOY, F., (2007), Çuvaş Türkçesi Ve Türkiye Türkçesinde Yalancı Eş Değerler, Türkbilig, 2007/14: 60-68.
- KARACA, O. S., (2011) “Çağdaş Türk Lehçelerinin Söz Varlığındaki Ortaklığa Karşılaştırmalı Bir Bakış”, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/1 Winter 2011, p. 1379-1390.
- KIRAN, Z.; KIRAN, A., (2006), Dilbilime Giriş, 3. Baskı, Seçkin yayınları, Ankara.
- KİRİŞÇİOĞLU, F., (2006), “Türkmen Türkçesinden Türkiye Türkçesine Yapılan Aktarmalarda Karşılaşılan Bazı Problemler”, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı: 20: 21-35.
- KOMİSYON, (2005), Türkçe Sözlük, TDK yayınları, Ankara.
- KOMİSYON, (1981), Ozbek Tilinig Izohli Lugʻati I-II Ciltler, Rus Tili Nashriyati, Moskva.
- TOKATLI, S., (2004), “Türkiye Türkçesi ile Azerbaycan Türkçesindeki Eş Sesli Kelimeler Üzerine”, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sayı:16, yıl:2004/1 sayfalar:141-156.
- UĞURLU, M., (2004). “Türk Lehçeleri Arasında Kelime Eş Değerliği”, Bilig, S:29, 31-37.
- YILDIZ, H., (2009), Karay Türkçesi ve Türkiye Türkçesi Arasındaki Yalancı Eş Değer Kelimeler, Gazi Türkiyat dergisi, 2009 yılı 5. Sayı:611-659.
- <http://www.zazaki.net/haber/neden-turk-dilleri-degil-turk-lehceleri-diyoruz-1444.htm>
(28.06.2014)